

Čís. 9912.

Historický vývoj a právní povaha ústavu rozhodčího soudce. Rozhodčí soudy dosazené smlouvou a rozhodčí soudy dosazené zákonem.

Kautely, jež dal zákon na ochranu stran proti rozhodčí justici, jest vykládati přesně.

Smlouva o rozhodčím musí býti písemná a oběma stranami podepsaná. Platnou písemnou smlouvu o rozhodčím nelze nahraditi jiným způsobem, najmě konkludentními činy. Totéž platí podle práva platného na Slovensku. Pokud nebyla tu platná plná moc k uzavření rozhodčí smlouvy za společnost s r. o.

Otázka, zda smlouva o rozhodčím jest platná, jest otázkou hmotného práva. Byla-li smlouva o rozhodčím uzavřena mezi příslušníky dvou různých právních oblastí, jde o otázku t. zv. soukromého práva mezinárodního.

(Rozh. ze dne 10. května 1930, Rv II 207/29).

Žalující společnost byla výrokem rozhodčího soudu uznána povinnou zaplatiti žalovanému 27.992 Kč. Žalobou, o niž tu jde, domáhala se žalobkyně na žalovaném, by výrok rozhodčího soudu byl prohlášen bezúčinným a zrušen, jelikož tu nebylo písemné rozhodčí smlouvy, nýbrž jen dopis žalované na žalobkyni ze dne 10. února 1925, v němž však sporná věc nebyla přesně označena, že rozhodčí řízení bylo zahájeno, aniž tu vůbec byla rozhodčí smlouva a že žalobkyně nebyla v tomto řízení zastoupena. Za tohoto řízení že sice byla vystavena za žalobkyni Dr. O-ovi plná moc, na jejímž základě uzavřel jménem strany žalující rozhodčí smlouvu ze dne 31. srpna 1926, plná moc tohoto zástupce však že nebyla řádně vystavena, jelikož ji podepsali dva prokuristé, kdežto k řádnému zastupování žalující strany podle obchodního rejstříku jsou zmocněni jen buďto dva jednatelé kolektivně neb jeden jednatel společně s prokuristou. Proti tomu tvrdil žalovaný, že, i když byla snad nějaká formální vada ve splnomocnění zástupce žalobkyně v rozhodčím řízení, rozhodčí smlouva byla žalobkyní dodatečně schválena, že žalobkyně zaplatila útraty svého rozhodčího soudce a útraty Dr. O-ovi, vzniklé se zastupování žalobkyně před rozhodčím soudem. O b a n i ž š í s o u d y žalobu zamítly.

N e j v y š š í s o u d uznal podle žaloby.

D ů v o d y:

Jak již v rozhodnutí čís. 5286 sb. n. s. podrobněji doličeno, nabyt ústav rozhodčího soudce (rozsudího), t. j. soudce dosazeného vůlí stran (smlouvou), již v římském právu známý, rozšíření zvláště ve středověku, jenž mu přál pro nedostatečnost zeměpanského soudnictví, jehož vadou bylo jednak, že nebylo soudcovské neodvislosti, an soudce byl vlastně zřízencem knížete, takže bylo veliké a blízké nebezpečí t. zv. kabinetní justice, jednak, že řízení soudní bylo velmi těžkopádné. V mo-

derním státě právním, v němž s přechodem absolutismu v konstitucionalism a s rozšířením nauky Montesquieuovy nastolena soudcovská neodvislost a nalezen také konečně uspokojující způsob soudního řízení, tyto příčiny celkem odpadly, takže obecnstvo hledající právo má větší důvěru nejen k soudci státnímu, k t. zv. soudům řádným, než k rozhodčím, nýbrž i k procesnímu řízení zákonnému, než k řízení rozhodčímu, t. j. k řízení, které si, když strany v rozhodčí smlouvě způsob řízení nepředepíší, rozhodčí sami podle volného uvážení ustanoví (§ 587 c. ř. s., § 776 slov. soudního pořádku), čímž vším ústav rozhodčího soudce vyšel hodně ze zvyku a z praxe, což by se zajisté ještě stupňovalo, kdyby nebylo t. zv. krise soudnictví a řádní soudové byli tak obsazeni, by mohli spravedlnosti přisluhovati tak rychle, jak toho zájem strany vyžaduje. Aby se předešlo nedorozumění, jest podotknouti, že něco jiného než soud rozhodčí dosazený smlouvou stran jsou rozhodčí soudy dosazené zákonem, nyní velmi četné, jež mají důvod docela jinde, totiž v třídním duchuúčastněných vrstev obyvatelstva, jenž se snaží dosíci soudů obsazených aspoň z části druhy v povolání, tak říkajíc tedy odborných soudů stavovských. Ovšem i rozhodčí soud dosazený smlouvou lze obsaditi odborníky, lidmi činnými v tom hospodářském odvětví, o něž jde, znalými jeho poměrů, zvyků a potřeb, což se také stává. Nicméně jest velmi značný rozdíl mezi obojím druhem rozhodčích soudů: kdežto rozhodčí soudy zákonem dosazené musí do sebe vedle laického živlu odborného pojímati také soudce z povolání, může býti a bývá rozhodčí soud dosazený smlouvou obsazen jen soudci laiky, jedním nebo více, a ovšem nemusí to býti dokonce ani příslušníci hospodářského odboru, v jehož prostředí se spor odehrává, nýbrž mohou to býti laici i v tomto směru. Tento rozdíl v obsazení má v zápětí, že rozhodčí soud zákonem dosazený jest z pravidla povinen souditi podle zákona, kdežto rozhodčí soud dosazený smlouvou stran může souditi podle svého volného uvážení, podle t. zv. právního citu (§ 595 čís. 6 a 7 c. ř. s. nuti ho dbáti jen předpisů velících, § 784 čís. 7 slov. s. p. dokonce jen zakazujících), avšak právní cit o sobě jest v mnohotvárných moderních poměrech vodítkem velmi nespolehlivým, neboť jest především třeba výchovy v logickém uspořádání skutkové otázky, ježto jen pak jest možným správný dojem práva, kdežto, je-li skutkový materiál neuspořádaný a změtený, mate se nutně i právní cit. Ale školenosti v tom lze nabýti jen častým cvikem, kterého však naprosto postrádá rozhodčí soudce zvolený jen pro jednotlivý případ, ad hoc, kdežto odborný soudce laik, jenž při rozhodčích soudech zákonných ustanoven jest na stále neb aspoň na celé delší období, nabývá stálou praxí cviku a mimo to jest veden soudcem z povolání, jenž ho při stejných schopnostech v tom ovšem následkem bohatší praxe ještě předčí. Zkrátka rozhodování soukromých soudců rozhodčích zpravidla selhává a ta neb ona strana napotom lituje, že jim při svěřila, a zákonodárce to ví a snaží se ji chrániti řadou záruk, by, když se již této justici svěří, neučinila to lehkomylně, nýbrž po zralém uvážení, a i pak aby nebyla vydána libovůli anebo omylům jejím na milost a nemilost.

Známo jest, že se podstupování neuvážených, lehkomyšlných závazků nejlépe čelí požadavkem písemného prohlášení: tak zákon uznává na př. rukojemství za platné jen, bylo-li převzato písemně, darovací slib dokonce za platný jen, byl-li učiněn notářským spisem, neboť známo, jak nerozvážně se rukojemské a darovací sliby ústně činí, kdežto, žádá-li se podpis, už to odstrašuje a k rozvaze pobádá. A tak také již Josefinský soudní řád žádal v § 270 k platnosti smlouvy o rozhodčího formu písemnosti a dovoloval v § 274 mimo to, by se strany s rozsudkem rozhodčího nespokojily, nýbrž se obrátily proti němu na řádného soudce, leda že se ve smlouvě výslovně všech právních prostředků vzdaly (§ 273). Platné moderní právo je ještě přísnější, žádajíc k platnosti smlouvy o rozhodčího nejen formu písemnosti (§ 577 třetí odstavec, § 595 čís. 1 c. ř. s., § 767, § 784 čís. 1 slov. s. poř.), nýbrž nedovolujíc straně ani, by se vzdala opravného prostředku proti rozhodčímu výroku zákonem jí vyhrazeného (§ 595, § 598 c. ř. s.), jenže ovšem jí nápravu umožňuje jen při určitých vadách v § 595 vypočtených, v čemž zase je proti Josefinskému řádu k žalobci přísnější. Slov. soudní pořádek ovšem ustanovení, obdobného § 598 c. ř. s. nemá a zůstává tedy otázka, lze-li se žaloby o zrušení rozhodčího výroku platně vzdáti, otevřenou. To všecko bylo třeba předeslati, by se pochopilo, že záruky, které zákon poskytl na ochranu stran proti justici rozhodčí, musí býti pojímány přesně a nelze stranu liberálním jich výkladem připravit o ochranu zákona. Žádá-li tedy zákon k platnosti smlouvy o rozhodčího smlouvu písemní (§ 577 třetí odstavec c. ř. s., § 767 slov. s. poř.), musí to býti nejen smlouva platná podle norem občanského práva, nýbrž musí býti nad to písemně sdělána a oběma stranama podepsána. Takové smlouvy tu však není. Neboť prohlášení žalovaného Josefa W-a ze dne 10. února 1925 jest jednostranné, jen jím vydané a jen jím podepsané, takže je pouhým návrhem, jehož písemné přijetí však chybí, neboť není tu prohlášení žalující společnosti ani jejího podpisu. Co se však týče »smlouvy o rozhodčím soudu« ze dne 31. srpna 1926, je sice prohlášením dvojstranným, smlouvou, avšak smlouva tato je podle občanského práva neplatná, neboť ji za žalující společnost uzavřel a podepsal Dr. Alexander O., jenž k tomu neměl platnou plnou moc; jeho plná moc ze dne 31. srpna 1926 jest totiž dána a podepsána Giovanim S-em a Robertem L-em, kteří oba byli jen prokuristy společnosti, kdežto podle obchodního rejstříku znamenati firmu oprávněni byli buď dva jednatelé společně nebo jeden jednatel s prokuristou, takže by řečená plná moc byla musila býti podepsána ještě také jedním jednatelem, měla-li by býti platnou; ježto takového podpisu na ní není, byla neplatnou, a neplatnou je tedy i smlouva o rozsudího z téhož dne Dr. O-em na jejím základě uzavřená. Rozhodčí soud při roku dne 5. září 1926 neprávem tedy konstatoval, že strany, pokud se týče zástupcové uzavřeli »pravidelnou« (platnou) písemní smlouvu o rozhodčím soudě, a neprávem se pustil do řízení a do rozhodnutí. Nižší stolice se neprávem přenesly přes náležitost platné písemní smlouvy. Neboť to, co praví první soud, že žalující společnost smlouvu o rozhodčím soudě

původně neplatnou mlčky schválila, ježto Dr. O. ji o stavu rozhodčího řízení stále informoval a společnost nikdy nic nenamítala, naopak dávala mu příkazy, které svědky má vésti, dále že mu také na útraty vyplatila celkem 13.000 Kč a korespondovala s ním, vrcholí v tom, že žalující smlouvu o rozhodčího uzavřenou písemně neplatně uzavřela platně nepísemně, konkludentními činy. Ale zákon žádá platnou písemní smlouvu, to je jeho kautelou na ochranu stran proti jich vlastní nerozvážnosti, jak nahoře provedeno, což nelze nahraditi žádným jiným způsobem, zejména jest požadavkem písemnosti vyloučeno uzavření smlouvy konkludentními činy podle § 863 obč. zák., neboť, kdyby se na tuto formu uzavření přistoupilo, byl by tím předpis § 577 c. ř. s. a § 767 slov. s. p. učiněn ilusorním a přímo škrtnut. Právili § 884 n. zn. obč. zák., že, vyhradily-li si strany pro smlouvu jistou formu, má se za to, že před splněním této formy nechtějí býti vázány, že forma jest podmínkou závaznosti, platnosti smlouvy; tím více to musí platiti, když takovou určitou formu k závaznosti (platnosti) smlouvy předpíše a vyhradí zákon, jak tomu zde podle § 577 c. ř. s. a § 767 slov. s. p., neboť pak nutno mít za to, že zákon nechce, by byly vázány, když tato písemní forma chybí. Ostatně jest poznamenati, že o řečených konkludentních činech, zvláště též o dopisech nebylo vůbec tvrzeno, že pocházely od osob k uzavírání smluv za žalující společnost povolaných, tedy podle obsahu obchodního rejstříku buď od dvou jednatelů společně nebo společně od jednoho jednatele a prokuristy (§ 18 zák. o spol. s obm. ruč.), k čemuž poznamenati sluší, že ohledně prohlášení a činů žalující strany, ana má sídlo v Moravské Ostravě, platí právo historických zemí a netřeba se ptáti po předpisech práva slovenského. Tolik, pokud jde o vývody prvního soudu. Odvolací soud buduje na tom, že v žalobě tvrzena jen nepostačitelnost dopisu žalovaného ze dne 10. února 1925 ke smlouvě o rozhodčí soud, kdežto námítka týkající se smlouvy o rozhodčí soud uzavřené Dr. O-em dne 31. srpna 1926 a dovozující její neplatnost předneseny teprv v přípravném spise došlém dne 8. listopadu 1927 a tedy, an rozhodčí nález doručen dne 26. května 1927, prý teprv po uplynutí lhůty § 596 druhý odstavec c. ř. s., prý je stihá prekluse. Avšak, když žalující založila žalobu na to, že tu není písemní smlouvy o rozhodčí soud, že chybí náležitost § 577 třetí odstavec c. ř. s. (§ 767 slov. s. p.), že tu není platné smlouvy o rozhodčí soud, byl pozdější přednes, že i smlouva ze dne 31. srpna 1926 uzavřená Dr. O-em jest neplatná, jen rozvedením této původní námítka, jen doplněním ve smyslu § 235 poslední odstavec c. ř. s., nikoli novým důvodem žalobním, za jaký to má odvolací soud, a bylo by se to tedy mohlo reprobovati jen s hlediska průtahu rozepře podle § 179 c. ř. s., o čemž však nebylo řeči a ani býti nemohlo, protože spis došlý dne 8. listopadu 1927 došel ještě před prvním sporným jednáním konaným dne 10. listopadu 1927, takže průtah sporu nastati nemohl a vskutku i strany i soud bez závady o této další skutečnosti jednaly, vším právem, protože přednes žalující strany byl jen replikou na námítka žalovaného, jenž se na smlouvu ze dne 31. srpna 1926 odvolal ve své odpovědi na žalobu na důkaz, že tu pí-

semní smlouva jest, načež teprv nastala žalobkyni potřeba tvrditi neplatnost i této smlouvy.

Konečně sluší doložiti, že otázka, zda smlouva o rozhodčí soud je platná, je otázkou práva hmotného, a že tedy jde, když uzavřena byla mezi příslušníky dvou různých oblastí právních (žalující má sídlo v Moravské Ostravě, žalovaný bydliště v Prešově), o otázku t. zv. soukromého práva mezinárodního, která by se musila řešiti podle příslušných předpisů (§§ 33—37 obč. zák.), třeba že ovšem jen podle jich obdoby, ježto jde o příslušníky sice dvou různých oblastí právních, ale přece jen téhož státu, nikoli tedy o cizozemce. Dopis žalovaného ze dne 10. února 1925 není vůbec smlouvou a je tudíž vůbec bez významu, smlouva ze dne 31. srpna 1926 však byla uzavřena v Košicích a je ji tedy dle § 37 obč. zák. posuzovati podle práva slovenského, které však je tu shodné s právem historických zemí potud, že k platnosti smlouvy o rozhodčí soud vyžaduje rovněž její sepsání (§ 767 slov. s. p.), takže uzavření smlouvy konkludentními činy nebo schválení neplatné smlouvy takovými činy jest i tu pokládati za vyloučeno, a jde jen o to, jak je to s plnou mocí Dr. O-a datovanou rovněž v K o š i c í c h dne 31. srpna 1926, zda se má posuzovati podle práva tamního, či zdejšího. Jest to plná moc vystavená žalující stranou, která, jsouc usídlena v Moravské Ostravě, jest zdejší příslušnicí, takže by podle § 4 obč. zák., jehož podmínky jsou očitě dány, musila býti posuzována podle práva historických zemí, třebaže byla vydána v oblasti jiného práva (na Slovensku). Avšak na to ani nedojde, protože zdejší zákon o společnostech s ručením omezeným ze dne 6. března 1906, čís. 58 ř. z., tedy i jeho § 18, platí podle zákona ze dne 15. dubna 1920, čís. 271 sb. z. a n. a vlád. nař. ze dne 20. dubna 1920, čís. 272 sb. z. a n. i na Slovensku a Podkarpatské Rusi; cit. § 18 pak předpisuje, že ohledně otázky, jak se prohlášení vůle společnosti s o. r., kamž patří i sporná plná moc, a zejména znamenání firmy má díti, kterých a kolik funkcionářů spolupůsobnosti to vyžaduje, rozhoduje nejprv předpis stanov, jemuž však sporná plná moc, jak shora ukázáno, nevyhovuje:

Čís. 9913.

Sdělil-li kupitel prodávati, že kupní smlouvu zrušuje, prodávatel pak odpověděl, že dopis postoupil své odbočce, jejímž prostřednictvím byla věc objednána, že on sám není s to zrušení zakázky uznati, ježto se to přiči jeho obchodním podmínkám, byl povinen postarati se o vyřízení, a to ve lhůtě, jež se vyžaduje v loyálních obchodních stycích. Nedošlo-li vyřízení kupitele včas, mohl míti za to, že jeho odstoupení od smlouvy bylo přijato.

(Rozh. ze dne 10. května 1930, Rv II 258/29.)

Proti žalobnímu nároku na zaplacení kupní ceny za vysavač namítla žalovaná, že kupní smlouva byla souhlasnou vůlí stran zrušena.